

SFINȚII TREI IERARHI - TEMEIURI ALE CINSTIRII CA OCROTITORI AI ÎNVĂȚĂMÂNTULUI TEOLOGIC ORTODOX

ALEXANDRU BĂLAN
Teologie Pastorală anul II

Cei trei Sfinți Ierarhi ai Bisericii drept măritoare au îmbinat armonios în scrierile lor cunoștințele teologice, filosofice, literare și științifice ale vremii așezându-le în slujba unei vieți creștine desăvârșite. Au trăit cu adevărat viața în Hristos devenind astfel modele de desăvârșire creștină pentru contemporanii și urmașii lor. Sfinții Trei Ierarhi sunt pilde vii de urmat în lupta împotriva ignoranței, fiind iubitori de cultură și de viață duhovnicească. Ei „au îmbinat armonios idealul culturii elenice Kalokagathia (unirea desăvârșită dintre bine și frumos) cu idealul creștin al filocaliei (iubirea frumuseților duhovnicești)”.

Sfinții Trei Ierarhi au trăit în secolul al IV-lea, cunoscut în istorie drept „veacul de aur” al Bisericii, în care numele lor au stat alături de cele ale altor mari Sfinți Părinți. Au studiat în cele mai importante școli ale vremii din marile cetăți din Imperiu, Cezareea Capadociei, Antiohia, Constantinopol și Atena, iubind învățătura și însușind tot ceea ce era de folos din cultura elenă. Au răspuns cu darul și tezaurul agonisit, mai ales cu credința și iubirea lor. Au răspuns nevoilor și problemelor vremii, căci conștiințe mari cu adevărat sunt acelea care învață să răspundă marilor probleme umane din totdeauna, dar din perspectiva trebuințelor precumpănitoare ale epocii lor. Și prin aceasta au fost și rămân actuali.

Teologia propovăduită de ei este vie, astfel încât putem vorbi de mai multe aspecte în procesul dobândirii adevăratei cunoașteri a lui Dumnezeu: la Sfântul Vasile cel Mare, teologia Duhului Sfânt, teologia tradiției dinamice, teologia spiritualității monastice, teologia umanismului creștin; la Sfântul Grigorie de Nazianz, teologia Sfintei Treimi, teologia slujirii preoțești sau a preotului-teolog; la Sfântul Ioan Hrisostom, teologia sacerdoțiului creștin, teologia cuvântului, teologia moralei creștine, teologia slujirii. Astfel, teologia primește un sens mai profund: având esență biblică, ea reprezintă trăirea cuvântului lui Dumnezeu ca adevăr veșnic. Contribuția teologică a Sfinților Trei Ierarhi are un caracter specific, original, în consensul întregii gândiri patristice. Ei au arătat că în procesul de aprofundare a credinței fiecare teolog aduce o viziune proprie care decurge din bogăția de sensuri a Revelației și care se integrează în unitatea simfonică a Bisericii sobornicești.

Iubitor al vieții călugărești trăită în liniște și pace, Sfântul Vasile cel Mare este Ierarhul care a întemeiat regulile monahale așa cum le știm și le respectăm astăzi și a întemeiat pe lângă biserici și azile, spitale și școli. La toate acestea se adaugă imaginea unui mare liturghisitor și teolog care a contribuit din plin la fixarea în scris a dogmelor Bisericii noastre. Despre Sfântul Vasile cel Mare, Sfântul Grigorie Teologul afirma că a fost un „dascăl al înțelepciunii divine și al înțelepciunii umane, luptător îndemânatic investit cu o dublă armură”. De altfel, între cei doi Sfinți ai Bisericii noastre se va lega o prietenie care va dăinui până la sfârșit, fiind model de legătură duhovnicească pentru generațiile care urmează. Astfel că „măsura prieteniei și a dragostei pe care o aveau unul pentru celălalt nu se poate exprima în cuvinte obișnuite. Oamenii cunoscuseră și până atunci dragoste reciprocă, dar de alte soiuri: sentimentală, trupească, ideologică. În cazul lui Vasile și al lui Grigorie, aveau de a face cu o profunzime, o largime, o neconținere și o calitate a prieteniei ce surprinde și copleșește. Prietenia lor atinsese hotarele autenticității și ale adevărului”. Pilduitoare cu privire la prietenia ce a existat între cei doi Sfinți Ierarhi rămâne predica Sfântului Grigorie la pomenirea Marelui Vasile: „A urcat, în sfârșit, la amvon. Încet, și-a înălțat capul. Credincioșii și-au ațintit privirea la fruntea lui limpede, la chipul său luminos, au fost pătrunși. Bătrânul a deschis gura și toți s-au umplut de bucurie și mândrie. Da, în ciuda tuturor acestora, Grigorie era același. A rostit un cuvânt fermecător, cu putere, când aspru, când mângâietor. Vorba îi era când simplă, când împodobită. A rostit, a sfătuit, s-a jelit, s-a minunat, a analizat, a teologhisit. I-a înălțat cu adevărat statuie prietenului său Vasile. Și a înălțat-o pentru veșnicie. L-a zugrăvit atât de minunat, încât toți cei ce vor urma îl vor iubi pe Vasile, îl vor admira, îl vor avea pildă și canon.

Sfântul Vasile cel Mare prezintă în scrierile sale strânsa legătură ce există între cultura laică și învățătura creștină îndemnând pe toți tinerii să fie ca albinele ce culeg din flori numai ceea ce este de folos, el însuși preluând în scrierile sale ceea ce era bun din literatura și filosofia elenă. Și pentru că trebuie să ne rânduim prin virtute viața noastră și pentru că virtutea este mult lăudată de poeți, mult lăudată de scriitori, dar mai mult încă de filosofi, trebuie să dăm mai cu seamă atenție scrierilor unor oameni ca aceștia. Nu mic este folosul sădirii în sufletele tinerilor o oarecare înrudire și obișnuință cu virtutea, pentru că din pricina frăgezimii vârstei, învățăturile unor astfel de oameni se înfig adânc și rămân pentru totdeauna”.

Sfântul Grigorie de Nazianz, „columnă a teologiei și fondator al poeziei creștine, de aleasă sensibilitate, este în Biserica noastră, alături de Sfântul Ioan Evanghelistul și de Sfântul Simeon Noul Teolog, întruchiparea prin excelență a ceea ce înseamnă cu adevărat teologia și teologul. Din scrierile Sfântului Grigorie se desprinde ideea că teologia este indispensabilă slujirii preoțești, mai ales pentru înțelegerea Sfintei Scripturi, este cunoașterea lui Dumnezeu și trăirea vieții în Dumnezeu. Pentru Sfântul Părinte, teologia presupune

îmbinarea unor bogate cunoștințe teologice cu o viață morală desăvârșită. Pentru a-i putea povățui pe alții trebuie să te curățești pe tine și să te dăruiești total celuilalt. „Trebuie să fiu eu mai întâi curat și apoi să curăț pe alții. Să fiu eu înțelept, ca să înțeleptesc pe alții. Să fiu eu lumină, ca să luminez pe alții. Să fiu eu aproape de Dumnezeu, ca să apropiu pe alții. Să fiu eu sfânt, ca să sfîntesc pe alții. Ca să conduc cu mâna, ca să sfătuiesc cu pricepere”. Sfântul Grigorie este teologul vederii lui Dumnezeu și chiar mai mult decât atât, „un teolog al Teologiei care, însă, este de neînțeles fără vederea lui Dumnezeu. Teologul se aseamănă Sfântului Apostol Pavel, care tinde în această viață spre desăvârșire, căci vede doar în oglindă, în ghicitură, vederea față către față aparținând veacului ce va să vină. Deci, nu este un lucru mare a vorbi despre Dumnezeu, ci a te curăța pentru Dumnezeu pentru a fi luminat de lumina lui Dumnezeu.

Sfântul Grigorie Teologul îmbină în scrierile sale cunoștințele creștine cu cele elene, prezentând felul în care trebuie să se pregătească orice teolog ce dorește să-i învețe pe alții cuvântul adevărului: „Eu cred că toți oamenii cu mintea întreagă vor recunoaște că printre toate bunurile pământești, locul întâi îl ocupă educația (cultura) și nu numai educația noastră creștină, ci chiar și cealaltă (profană) pe care unii creștini, nedându-și bine seama ce spun, o disprețuiesc. În nici într-un caz nu trebuie să nesocotim știința, pentru că așa li se pare unora; cei ce susțin așa ceva trebuie socotiți proști și ignoranți, pentru că ar vrea ca toți să fie ca dânșii, ar vrea ca ignoranța lor personală să se ascundă în dosul ignoranței generale, să scape, cu alte cuvinte, de imputarea ignoranței lor”; iar, în altă parte, Sfântul nota: „Oamenii care se desăvârșesc, fie numai în știință, fie numai în purtarea lor în viață, mie mi se par asemenea cu oamenii lipsiți de-un ochi, având a suferi și pagubă și rușine de pe urma acestei infirmități, pe când cei care le cultivă deopotrivă pe amândouă li se par desăvârșiți și trăiesc fericiți în viața de aici”.

Vorbind despre preocupările pe care le-a avut în perioada tinereții și despre cele două drumuri pe care le urma împreună cu Marele Vasile, drumul Bisericii și cel al școlii, Sfântul Grigorie își amintea de felul în care se pregătise el însuși pentru viața pe care a ales-o: „Despre cele ce am făcut în cetatea Atenei, alții să povestească: Cum cu frica lui Dumnezeu viața mi-am petrecut; cel dintâi eram între cei ce bine învățau; cum în floarea tinereții și în avântul cutezanței în timp ce alții se înfierbântau cu tot felul de rătăcirii, eu duceam o viață liniștită. Nu era atras spre cei ce duc spre vătămare, ci eu atrăgeam prieteni spre lucrurile bune”. În aceste împrejurări l-a cunoscut și pe Sfântul Vasile, cei doi fiind în acea perioadă printre reprezentanții de seamă ai culturii timpului. „Eram renumiți în fața profesorilor și colegilor noștri, renumiți în toată Grecia și mai ales față de cei mai străluciți bărbați ai Greciei. Renumele nostru a trecut chiar hotarele acestei țări, așa cum se vede în cărțile multora care s-au ocupat cu povestirea acestor lucruri. Profesorii noștri erau renumiți în fața tuturor pentru care Atena ea însăși era celebră.

Sfântul Ioan Gură de Aur rămâne modelul prin excelență al tuturor creștinilor de pretutindeni și din totdeauna, dar și al celor din afara Bisericii. „Ceea ce a impus și impune Sfântul Ioan Gură de Aur Bisericii a fost și este ortodoxia, adâncimea și frumusețea învățaturii sale, viața sa exemplară și neîntrecutul său talent de predicator. Ceea ce a impus și impune Sfântul Ioan Gură de Aur oamenilor din afara Bisericii a fost și este profunda sa dragoste de om, clasicismul operelor sale literare și spiritul său practic”. Sfântul rămâne o figură unică în istoria Bisericii, o „personalitate proeminentă prin relieful său unic de om, de scriitor, de preot, de inițiator de reforme în duhul evangheliei. El și-a atras o atenție multilaterală și aprecieri pasionate din partea contemporanilor săi. Nimeni n-a fost așa de iubit atât în timpul vieții cât și după moarte, ca Sfântul Ioan Gură de Aur. Aceasta scoate în evidență profilul unei personalități ieșite afară din comun. El a depășit pe cei mai mulți din contemporanii săi printr-o prospețime, puritate și cutezanță spirituală nemaiîntâlnită din epoca apostolică și printr-o energie combativă cu totul deosebită”. Toate aceste virtuți vin dintr-o inimă dăruită în întregime lui Dumnezeu, astfel încât totul la Sfântul Ioan Gură de Aur, de la predica din Biserică la operele scrise și la viața de zi cu zi, este o punere în practică și o trăire la nivel maximal a mesajului Mântuitorului Iisus Hristos.

În concepția Sfântului Ioan Gură de Aur, prietenia reprezintă unirea în iubire între două persoane astfel încât, deși rămân diferite, se comportă ca și cum ar fi un singur om. Prietenia presupune dragoste, iar fără dragoste minunile nu au niciun rost. „Iubirea este un mare învățător în stare să-i întoarcă pe oameni din rătăcire, să le schimbe felul de viață, din pietre să-i facă oameni”. Dragostea Sfântului Ioan Gură de Aur pentru om își are rădăcina în dragostea nemăsurată a lui Hristos pentru oameni. Pentru Sfântul Ierarh, „omul este un altar” la care el aduce jertfe nesângeroase, idealul gândirii Sfântului Ioan reprezentându-l omul hrisostomic care are în centrul vieții sale virtuțile prieteniei și dragostei. „Omul e înălțat, în concepția Sf. Ioan Gură de Aur, până la rangul de Hristos. Un Hristos uman, real, care trăiește și lucrează după pilda Fiului lui Dumnezeu. E un om care gândește și se ostenește pentru slava lui Dumnezeu și fericirea semenilor săi”.

Concepția despre om a Sfântului Ioan Gură de Aur este ancorată în realitatea biblică, fiind scripturistică, iar nu speculativă, așa cum era propovăduită de filosofia timpului. Dragostea față de om este treapta cea mai înaltă a existenței pe pământ, baza aflându-se în dragostea de Dumnezeu. Dragostea nu este doar mărturisită prin vorbe, chiar ele și frumoase, ci prin viața de zi cu zi, ea fiind începutul, mijlocul și sfârșitul drumului spre desăvârșire. Această dragoste își trage seva din Dumnezeu, iar în acest sens Sfântul Ioan Gură de Aur avea să afirme: „Lui Dumnezeu Îi place să locuiască în om mai mult decât în cer”.

Într-o epocă ca a noastră în care cea mai importantă preocupare în ceea ce privește învățământul, atât cel laic cât și cel teologic, este propunerea și realizarea de reforme pe toate palierele, gândul nostru trebuie să zboare la ceea ce Sfinții Trei Ierarhi, Vasile cel Mare, Grigorie Teologul și Ioan Gură de Aur, au propus contemporanilor și urmașilor lor pentru dobândirea adevăratei cunoașteri: un învățământ de înaltă ținută academică, în care cunoștințele laice și teologice să se îmbine armonios. Toate acestea sunt posibile numai cu referire la omul ce are o viață ce tinde spre desăvârșire, în care dragostea de Dumnezeu și de aproapele reprezintă începutul și sfârșitul drumului.

Pentru toți studenții și profesorii Facultăților de Teologie, Sfinții Trei Ierarhi sunt modele de urmat în dăruirea totală pentru cel de lângă noi, în slujirea preoțească la altarele bisericilor la care suntem chemați de Dumnezeu, în cuvântul pe care îl rostim și îl scriem pentru cei ce așteaptă de la noi să fim călăuze pentru lumea secolului XXI, urmând pilda lui Mântuitorului Iisus Hristos Care este „Același ieri și azi și în veci”.

Bibliografie

- Preot C.I. Băjău, *Problematika dogmatică a epistolelor Sfântului Vasile cel Mare*, în *Teologia*, 4/2005, pp.70-84;
- I.G. Coman, *Interpretări postclasice. Sfântul Vasile despre folosul culturii elene pentru educația creștină*, în: *Miracolul clasic*, București, 1940, pp. 218-254;
- I.G. Coman, *Rolul social al milei creștine la Părinții Capadocieni*, Tipografia Diecezană, Beiuș, 1945;
- I.G. Coman, *Actualitatea Sfântului Ioan Gură de Aur (354-1954)*, în: *ST*, 7-8/1955, pp.403-422;
- G. Erbiceanu, *Sfântul Grigorie Nazianzianul supranumit și Teologul*, în *BOR* 2/1885 pp.129-135.